

האור הבוקע דווקא מתוך הגלות והקושי

יום שלישי פרשת עקב י"ד אב תשפ"ו

אמונה ובטחון

שיעור ש"מ

חידת קיום העם היהודי

בתקופה זו של השנה, תקופת הנחמה, ראוי להביא מדברי הגה"ק רבי יעקב עמדין זצ"ל בהקדמת סידורו מאמר **סולם בית א-ל**, שם הוא כותב שאם מתבוננים במציאותם של בני ישראל ובנצחיות האומה הישראלית, מקבלים חיזוק גדול באמונה ובטחון, ומעיד על עצמו שעבורו זה החיזוק הגדול ביותר, יותר מכל דבר אחר.

הוא כותב שם כך: **"מי שיעיין ביחוד עניינינו ומעמדנו בעולם, אנחנו האומה הגולה שֶׁה פזורה, אחר כל מה שעבר עלינו מהצרות והתמורות אלפים מהשנים, ואין אומה בעולם נרדפת כמונו, מה רבים היו צרינו, ומה עצמו נשאו ראש הקמים עלינו מנעורינו לעקרנו לשרשנו מפני השנאה שסיבתה הקנאה רבת צררנו, גם לא יכלו לנו לאבדנו ולכלותנו. כל האומות הקדומות העצומות (האימפריות), אבד זכרם, בטל סברם, סר צלם, ואנו הדבקים בה' כולנו חיים היום, לא נפקד ממנו בכל תוקף אריכות גלותנו אפילו אות וניקוד אחד מהתורה שבכתב, וכל דברי חכמים קיימים, לא יטה לארץ מְנָלָם, לא שלט בהם יד הזמן ולא כילם, מה יענה בזה פילוסוף חריף? היד המקרה עשתה כל אלה? חי נפשי כי בהתבונני בנפלאות אלה, גדלו אצלי יותר מכל ניסים ונפלאות שעשה השי"ת לאבותינו במצרים ובמדבר ובארץ ישראל, וכל מה שארך הגלות יותר, נתאמת הנס יותר ונודע מעשה תקפו וגבורתו."**

גדול מכל הניסים והנפלאות

אכן זה אחד מהדברים שאין אנו שמים לב אליהם, כי מחשבותינו שקועים במציאות היומיומית ואין אנו מסתכלים על התמונה הרחבה. אנו כאילו רואים את חיינו בנפרד

מהדורות הקודמים. מספרים סיפורי צדיקים ולאחר מכן חוזרים אל המציאות ואומרים: "כעת נתמודד עם הנסיונות היומיומיים". אך כשמתבוננים בתמונה הרחבה ומתחילים לקלוט את מאורעות העולם, מבינים שזה נס גדול. תורה שבכתב, תורה שבעל פה, כלל ישראל... זו האומה היחידה שממשיכה להתקיים ושום דבר לא השתנה. פירוש של דבר שהתורה היא נצחית, ותוכניתו של הקב"ה שהיא תכלית הבריאה - מתקיימת באופן הנפלא ביותר.

זהו חיזוק גדול הנותן לו לאדם הבנה חדשה במאורעות העוברים עליו, ומניח את דעתו, כי דברים שהיו בלתי מובנים לו, מתיישבים פתאום על הלב. המציאות היא הראיה הגדולה ביותר. הוא אומר כך: "היתכן שזה דרך מקרה? זו הוכחה גדולה יותר מכל דבר אחר שהקב"ה עשה עבור חיזוק האמונה". הקב"ה הרי עשה את כל הנסים, המכות וקריעת הים וכו', 'למען ידעו כי אני ה'", כי באמצעותם רואים שהקב"ה מנהל את העולם. רואים שיש מנהיג שמנהל את הכל בהשגחה פרטית.

המציאות מדברת בעד עצמה

אפשר לקרוא לזה ניסים נסתרים כדרכו של הרמב"ן בפרשת בא, אך רבי יעקב עמדין מסביר זאת באופן האמור. שהמציאות עצמה מוכיחה יותר מכל שיש מנהיג לבירה. אמרו על פלוני שלא יוכל לגדול כראוי, ואחד מבני המשפחה 'מאמין' גדול אמר בכל עת: "לא! הקב"ה לא יעזוב אותו". והתפלל עליו ללא הרף, עכשיו, כעבור כמה שנים, כשהוא רואה אותו פורח ומשגשג, הוא מודה בלבו: "הנה! תפילות מועילות". הוא רק צריך לראות את המציאות כדי לראות שתפילות מועילות.

גאולה כל הזמן, לא היה הנס מתאמת כל-כך. זהו היסוד של רבי יעקב עמדין.

החושך הוא חלק מהמנגינה

יבוא אדם וישאל: כיצד הדבר עולה בקנה אחד עם הכאב על חסרונו של בית המקדש? הרי תמיד אנו בוכים על חורבן הבית ואומרים שאין לנו השגה בתקופת הבית ובטהרת נפשותם של ישראל באותה תקופה? מדוע ישנם זמנים שבהם בוכים על דרגתם הנחותה של בני ישראל בדור עקבתא דמשיחא - על כל הלשונות המופיעות סוף **מסכת סוטה**, ועל ירידת הדורות הנראית לעין - ולפתע מחליפים את הניגון ואומרים שהמצב נפלא ביותר?

אכן, לפי האמת, שני הדברים משלימים זה את זה. **החולשה של המצב מסביב, או נסח זאת כך: המוחות החלשים יותר, הנסיונות החזקים יותר, הכשלונות הגדולים יותר - כל אלו הם חלק מהעניין.**

יש הנוטים לחשוב כי מדובר בשתי השקפות שונות: במקום אחד סבורים שהמצב שרוי בפשיטת רגל, ואילו במקום השני אומרים: "אין לך מושג איזו נחת רוח יש להקב"ה". לפיכך הם מסיקים: אם ישנו בחור חלש - יש לשלוח אותו לשיבה השניה; ואם מדובר בבחור בעל מוח ולב חזקים, המסוגל לשאת לחץ ומתח - יש לשלוח אותו לשיבה הראשונה, שהרי הדבר עשוי לזרז אותו ולהועיל לו.

הפוטנציאל בירידת הדורות

כיוצא בזה, ישנם אנשים המסתכלים על הדבר כאילו קיימים שני סוגים שונים של מאמרי חז"ל. לעיתים צועדים בדרך אחת, ומביאים מדרשים ומאמרים המורים כי **מעולם לא הייתה להקדוש ברוך הוא נחת רוח כפי שיש לו כיום** - כאשר בתוך גלות עמוקה כל כך, אנשים מוסרים נפשם לעבודת ה'. ולעיתים צועדים בדרך השנייה, ומביאים מאמרי חז"ל הפוכים. **שני הנתיבים הללו שניהם אמת**; אך יש שרואים בהם כביכול שתי גישות סותרות.

אולם לפי דברי רבי יעקב עמדין, אנו מבינים כיצד שני הדברים משלימים זה את זה. הם כעין התפילין ונרתיק התפילין, האתרוג וקופסתו - זה מחזיק את זה. כשאנו מדברים על המושג של ירידת הדורות או על נסיונות יותר קשים, או על חושך וקרירות וכיוצא באלו - הדברים אכן מתרחשים במציאות, ואי אפשר להתעלם מזה. אך בד בבד **יש לדעת מה הדבר טומן בחובו, אלו כוחות טמונים בזה, ולאזן מעלה עליונה זוכה מי שיתגבר.**

כעין זה, יש אדם שכבר הספידו אותו, כי הרופאים כבר אמרו עליו נואש, והנה רואים אותו מסתובב בבית הכנסת כאחד האדם. עצם העובדה שהוא מסתובב ביננו, חזקה יותר מהכל. וכך הוא לגבי גלותם של ישראל, וכפי שכתב רבי יעקב עמדין: **ככל שנתארך הגלות יותר. הגלות עצמה מעידה על מציאות ה' והשגחתו** כפי ששום דבר אחר אינו מעיד. רבי יעקב עמדין היה שנים רבות לפני מלחמת העולם השנייה, ומאז, כמה השמדות היו, כאשר חיות הטרף ימ"ש השמידו קהילות אחרי קהילות באופן שיטתי, ובכל זאת האומה הישראלית ממשיכה לפרוח, ובהרבה מובנים היא נראית יותר יפה מבדורו של רבי יעקב עמדין. יש היום כל-כך הרבה עובדי ה' בעם ישראל, בכמות בוודאי...

משתמשים ברוח הקודש

יסוד גדול הוא באמונה ובטחון מלבד חלק החיזוק שבו. נראה שהגלות, מבחינה מסוימת, יש בכוחה לחזק את האמונה יותר מהגאולה. הדבר דומה לאדם הרואה את חבריו במצבים רגילים וסבור כי הוא מכיר את כוחותיו; אך כאשר הוא רואה אותו מתמודד עם מצבים קשים ונוכח כיצד הוא מטפל בהם, הוא מפטיר בהתפעלות: "ידעתי שהוא אדם מיוחד, אך לא שיערתי עד כמה!". יש מהצדיקים שהתבטאו על צדיקים אחרים: "מכירו הייתי לשעבר, אבל כפי שראיתי במצב ההוא - לא הכרתי". למה? מפני שהגלות גורמת לכוחות הנפש להתגלות, וכשהם יוצאים אל הפועל מתגלים הכוחות האלוקיים הטמונים בכל יהודי.

הגלות שמשמידה, דוחקת ומושכת כלפי מטה בכל צורה אפשרית, מעוררת את השאלה: כיצד באמת מחזיקים מעמד? והתשובה המתקבלת היא, **שזה מכריח את הכח האלוקי שקיים בבני ישראל לבוא לידי ביטוי, ומתוך כך רואים את האלוקות, את הכח האין סופי שקיים בהם. הכח הזה מתגלה, כי בלעדיו הם לא היו שורדים.**

היו מהצדיקים שנשאלו: "הן ראינו שיש לך רוח הקודש, מדוע לא תשתמש בה במצב כזה וכזה?". והשיבו, כל אחד בסגנונו: "כח זה לא נועד לשימוש בלי חשבון. אם אין ברירה, יש צורך להשתמש בו, אבל באופן הרגיל מנסים להסתיר דבר ולהתנהל בדרך הטבע. אכן, כשיש מצבים שמכריחים זאת, צריך להשתמש ברוח הקודש".

הגלות אומרת כך: בדרך הטבע הדבר לא יפעל. ולמה זה גורם? זה גורם לכך שלא תהיה לבני ישראל ברירה ויאלצו להשתמש ברוח הקודש. ואז רואים את רוח הקודש שלהם, את הלהט שלהם בדברים שבקדושה. **לגלות יש יכולת להכריח את הכח הפנימי שקיים ביהודי להתגלות**, כפי ששום דבר אחר אינו יכול לעשות; ואם היינו במצב של

גודל הסיכוי כגודל הסיכון

יש שצוות הישיבה נועץ יחדיו לדון אם ללמוד בזמן הבא מסכת לפי סדר המחזור המקובל. לפי הסדר ראוי ללמוד השנה מסכת יבמות, אבל קצת קשה כשלומדים מסכת יבמות, שהרי בישיבה לומדים בחורים מכל הגוונים. במסכת יבמות יש הרבה חשבון, ומי שמתקשה בלימוד כזה - יוכל ללכת לאיבוד. אמנם הקב"ה עזר וישנם כמה דפים העוסקים בסוגיית 'עשה דוחה לא תעשה', אך אין זו עיקרה של מסכת יבמות ואי אפשר לבנות על כך.

מהו, אם כן, הצד השני באותה אסיפה? פשוט מאוד: אם הלימוד מצליח, זהו הזמן הנפלא ביותר. כאשר נמצאים תלמידים בעלי כישרון ויש עם מי לעבוד, ה'ריתחא דאורייתא' יכולה להיות חזקה הרבה יותר חזקה, ויחד עם כן הסיפוק וההתעלות. אך מנגד, אם אין מצליחים - הכשלון גדול.

הוא אומר: **כל דבר שיש בו סיכון יותר גדול, נסיון יותר גדול, כשהוא נכשל - הכאב נורא, אך כשהוא מצליח - ההצלחה נפלאה מאוד.** כך הוא הדבר אף בעולם המסחר: אנשים שאינם מסוגלים ליטול סיכונים מתעסקים בסכומים קטנים בלבד, אך יש המרשים לעצמם להתעסק עם מיליונים רבים - ובוודאי שהסיכון שלהם גדול הרבה יותר, אך כנגד זה גם הסיכוי שלהם להרוויח גדול פי כמה.

הוא הדין בענייננו: כשהעולם נכנס למ"ט שערי טומאה, ו'החושך יכסה ארץ' והגלות משתלטת על כל פינה שבלב - **ברור שהסיכון גדול מאוד.** מדברים על כך, מתעסקים בזה ובוכים על כך, אך זוהי גופה הסיבה **שבעבודה ההתגברות ועבודת ה' חביבות כל כך לפני הקב"ה - לפי שהיא מגלה אור ששום דבר אחר אינו יכול לגלות.**

העיקר הוא המתרחש בלב

נרחיב בזה מעט:

יש אנשים האומרים: "אכשר דרא" - שהרי ראו כמה כוללים, בתי כנסיות וארגוני חסד קיימים כיום. ואכן, במדה רבה אכשר דרא. אך במדת מה, לא שם נמצאת הנקודה. אמת הדבר כי כיום ישנו ריבוי עצום של תורה וחסד, ואין ספק שזה מביא נחת רוח גדולה למעלה. והצדיקים הראשונים כבר ניבאו שכך יהיה, וכפי שפירש הבעש"ט הקדוש את המאמר "בך חותמין" - **שהדור האחרון יתייחד במידתו של אברהם אבינו, מידת החסד, ובזכותה ייגאלו.**

אולם אפילו בחסד עצמו, אין עיקר החידוש במה שנראה כלפי חוץ, אלא במה שמתרחש בתוך הלב פנימה. שם מתחוללת העבודה העמוקה והקשה ביותר, וזהו הפרי

שצומח מתוך החושך. עצם מציאותו של החסד כיום אינה נובעת מתוך גודל החושך שבעולם, שהרי ישנם לבבות יהודיים המקיימים מצוות והם מרכבה לשכינה. אך **נקודת החידוש האמיתית היא מה שמתרחש בלבו של אדם** בשעה שקשה לו כל-כך, והקושי מעורר בו חושך, צער וחוסר אונים, עד שדעתו יכולה להיטרף עליו מרוב מבוכה. **הקב"ה מביא כל אדם לפינות כאלו, שבהן לבו עגום עליו ביותר - והצרות של בני ישראל אינן אלא לבוש לכך.**

שואלים את האדם:

האם אינך בוכה על צער השכינה? מדוע אתה שרוי בשמחה כה גדולה בעת 'נחמו נחמו עמי'? היודע אתה שבשעה שאתה שמח, אנשים עוברים גיהנום - צרות משונות?

אלא שכל הצרות הללו אינן אלא לבוש למתרחש בתוך הלב - לעגמומיות, לחוסר האונים ולחוסר ידיעה כיצד להגיב. שם מתחוללת עיקר העבודה; שכאשר הוא אומר באותו מצב: **"רבונו של עולם, אף במצב זה אני מאמין בך!"** - הרי זה אור שהחושך ההוא גרם, אמונה במקום עמוק כל-כך שטרם היתה כמוה. הוא הכניס את ה'לית אתר פנוי מיניה' למקום כל-כך חשוך.

נסיונות הטכנולוגיה בשביל ישראל

הזכרנו בעבר מה שאמרו הצדיקים^א שלב היהודי נקרא ירושלים מלשון ירא ושלם, כמו שרואים בשיר השירים - בנות ירושלים, ויש חורבות ירושלים, היינו כשהאדם שבו, אם מחמת כשלון שהיה לו ברוחניות, אם מחמת מצב בלתי אפשרי, מצב שאינו מתיישב על הלב ועל השכל משום כיוון וכיוצא באלו דברים שנוקבים את לבו ומותירים בו רושם שלילי לשנים רבות. וכאשר במצב כזה אומר האדם: **"אני מאמין שמי שסיבב כל זה, הוא הקב"ה בכבודו ובעצמו!"** - הרי זה דבר שרק החושך יכול להביאו, ושם יש תועלת בפנימיות, יחוד שאינו רק למראית עין.

אין הדבר אמור רק לגבי קבלת יסורים באהבה, אלא אף לגבי מצוות החסד שעליה אנו מדברים. אותו אדם, שאין מסתכלים עליו כרשכבה"ג, אבל נפשו חפצה לעשות חסד מתוך משיכה הפנימית הנובעת מנשמתו. כשהיה מחוסר חשק והיו לפניו דברים חשובים לעסוק בהם, ובכל זאת הניח את הכל ורץ לבית החולים להציל יהודי - אין עיקר החשיבות בעצם העזיבה, אלא ההחלטה בלב להתגבר באותו רגע. הרי בתוך הלב שורר חושך העצלות וטמטום הלב; אין הוא בוער כרשפי אש להקב"ה עד שאינו מכיר ענייני העולם הזה - כלל וככל לא, אלא גדוש הוא בבלבולים

א ראה לדוגמא 'מאור עינים' פרשת ואתחנן.

ובמחשבות. וכעת, כשהוא התגבר המשיך אור למקום של חושך - חושך של ספיקות ומבוכות.

הן עתה ימי הקיץ, ומתגברים הנסיונות בשמירת עיניים - עולם שבו הוציא הקב"ה חמה מגרתיקה לנסות בו בני אדם. ולמי זה נועד אם לא בשביל בני ישראל, לצרפם ולזככם? לדאבון לב, בדורנו אין הדבר מוגבל לימי הקיץ בלבד; הנסיונות של פגעי הטכנולוגיה וכדומה מלווים את האדם תמיד. ואף לאחר הנפילה, כשהאדם שרוי בבור תחתיות, ואין לו דרך להחליץ ונפשו רצוצה - הקימה הזאת, הרמת הראש כלפי מעלה בדיבור אל הקב"ה: "רבונו של עולם! אני מאמין כי יש לך דרך לעזרני!" - מדובר בחושך, חושך מר מאוד, וכשיש שם אמונה ושמחה ובטחון מבלי להרפות, הרי הם דברים שאין שום דבר אחר בעולם מסוגל לפעול כמותו.

ה'אור החיים' הקדוש אומר, כי הנחת רוח הגדולה ביותר שיש לו להקב"ה בשעה שמודים לפניו, אינה מגיעה מן הצדיקים ולא מן הנשמות שבמרומים או ממלאכי מעלה - אלא דווקא מן הנשמות שבתוך הגופים - האור שנלחם עם החושך.

הקב"ה לא זקוק לעזרה

ראיתי ב'אמרות טהורות' שהביא את אמרתו הידועה של ה'דברי חיים' מצאנז זיע"א שבצעירותו ביקש לתקן את העולם כולו, וכשהתבגר ביקש לתקן את עירו, ולאחר מכן את בני משפחתו - עד שגמר אומר בנפשו לתקן את עצמו בלבד. והסביר בזה, כי האדם סבור לעתים שהמקום שבו עובדים את ה', הוא כלפי חוץ, ולפיכך הוא קם כביכול לעזור להקב"ה. הוא מתחיל לבנות ולעשות מהפכות. על כך אמר ה'דברי חיים': "אין זה מקום העבודה האמיתי! מקום העבודה הוא בתוך הלב פנימה - שם מתחוללות הגלות והגאולה".

אכן, הדרך להגיע אל הלב היא לפעמים דרך מעשה חסד קשה, אך התוצאה אינה העיקר. התוצאה אינה אלא כלי למתרחש בתוך הלב. כגון שאדם מרגיש: "פלוגי מפריע לי ואינו מבין שאינני יכול עכשיו", או: "פלוגי מבקש ממני טובה מסוימת, והוא מוסיף להפציר בי אף שאיני חפץ בעשיית טובה מעין זו. אך למעשה, פלוגי זה שלוחו של מקום הוא, ומטעם זה אינו מרפה. הוא לא ירפה ממני אף אם אתרעם עליו, שהרי הקב"ה העמידו לפניי". הווי אומר: עצם עשיית החסד אינה עיקר החידוש, אלא מה שמתחולל בפנימיותו של האדם בשעת המעשה - זהו החידוש העצום.

על כן, הקב"ה מזמין לאדם נסיונות כאלה בכל עת, לפי ששם מתגלה יופי העבודה. כאשר אדם נמצא בעולם, אם

המאורעות הסובבים אותו אינם מביאים אותו לידי תיקון המידות, לוותר על רצונותיו ולשבור את גאוותו - אזי מתברר שהדור שלנו הוא השפל שבכל הדורות. מה אתה מוסיף לעולם? - חבל. אבל אם הוא מתגבר חרף כל הקשיים והחולשות, נופל וקם, נופל וקם, הרי הוא מרומם את הדור כולו. כשמעמידים את הדור הזה מול שאר הדורות, רואים שדור זה מעמיד זכויות ונחת רוח ששום דור אחר לא פעל כמותו - שהרי הקושי להתגבר כיום עצום ורב, ואף על פי כן האדם מתגבר.

אין בלימה בלי מריבה

חז"ל אמרו (חולין פט, א): "אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שבולם את עצמו בשעת מריבה, שנאמר (איוב כו, ז) תולה ארץ על בלימה". ובכן, אם אין מריבה, אין האדם יכול להיות 'בולם את עצמו'. אומר הקב"ה: "אל תדאג, יש לי כבר את השקצים שלי. כבר אסדר לך מריבה". כך מתפתחת מריבה, אשר היא חושך גדול, ועכשיו יכול האדם לבלום את פיו והעולם מתקיים על ידו.

לשון הפסוק הוא "דאגה בלב איש יִשְׁחָנָה" (משלי יב, כה), ופירושו הפשוט על פי מצודת דוד, שישפיל אותה. וכיצד משפילים דאגה? מבקש האדם ואומר: "אשקיע את עצמי בלימוד התורה ואדחוק את הדאגה הצדה, שהרי הדבר לא יזיק אלא יועיל וירומם. ואמשיך בסדר יומי כאילו לא אירע דבר". יִשְׁחָנָה פירושו לעבוד עם הלב. הנה כי כן, היכן היא עיקר אם לא בלב היהודי? שם מתחוללת העבודה האמיתית, אף על פי שמסביב יש דאגה.

הסרחון בעת עיבוד האורות

תאר לעצמך בית בורסקי שבו מעבדים עורות לכתיבת ספרי תורה - כל הנכנס בפתחו סותם את אפו מחמת הסרחון. לבו של היהודי הוא כעין קלף הוא, שעליו נכתבות אותיות התורה, והוא זקוק לעיבוד לשמה; וממילא, אף הוא נראה בשעת עיבודו כפי שנראה בית הבורסקי - יש שם לכלוך וסרחון. כך הוא נראה כשמעבדים אותו, אך לאחר שהוא מעובד כראוי, אפשר לכתוב עליו את האותיות הקדושות.

רואה האדם את הדור ורואה בו בעיות קשות. לבעל לב יהודי קשה לשמוע מעשים שכאלו - צרות רוחניות, צרות גשמיות. דברים המפחידים את הנפש, הלב שותת דם מצרותיהם של ישראל. והרי הקב"ה בוכה, השכינה בצער, בני ישראל בצער; אך באותה שעה ממש מתחוללת ההתגברות בתוך הלב. אף אם הדבר מתרחש רק לעיתים - האדם מבקש להתעשת, לעשות כל שביכולתו כדי להיטיב דרכיו, ועל אף כל הנסיונות שלא הועילו לו, הוא

חוזר ומנסה מחדש. על נקודה זו אנו מדברים: **קיימים שני אופנים להסתכל על הדור, אך דווקא בדרך זו הנס מתאמת ומתברר יותר ויותר.**

אילו היו מראים לאחד מבני הדורות הקדומים כיצד ייראה הרחוב בדור הזה בעיצומו של הקיץ, ובאיזה מקומות יעמיד הקב"ה את בחורי ישראל להתגורר בהם (מחריד הדבר לראות כי דווקא במקומות שבהם מצויים הרחובות הגרועים ביותר, שם שוכנים הריכוזים החרדיים), והיו מראים לו זה מול זה, כאן יש לך את הרחוב וכאן יש לך את הבחור, הלב היהודי הנקי והטהור, לא היה הלב מסוגל לתפוס זאת. ולא רק הרחוב הפיזי. הרחוב כולל כל מה שהרחוב מביא אתו. סוג הנסיונות, סוג הפתיחות, צורת החיים של העולם הנכרי. **והבנה זו נותנת לנו נחמה מסוג חדש.**

תפילת האבות נתקבלה לרצון

מעתה, אם מבין אתה זאת הן כלפי הכלל והן כלפי עצמך בפרטיות - מדוע זה אתה מתמרמר על כך שאין מחשבתך יוצאת לפועל? לאדם יש תכנית כיצד ברצונו להיראות וכיצד ברצונו שתיראה משפחתו. הוא מתחנן על כך ומוריד דמעות לזכות לנחת דקדושה מכל יוצאי חלציו, ושיהיו כולם בריאים ושלמים. וכאשר אין הדברים יוצאים בדיוק כמו התכנית שלו - כשלנער זה ישנן התמודדויות ברוחניות ולנער זה ההתמודדויות בגשמיות, והעניינים יורדים קצת או הרבה; או אף כאשר רוב בניו צועדים בדרך הישר, אך אחד מהם שונה מהם בתכלית עד שכל הרואהו נחרד, והדבר שואב ממנו את כל חיוניותו ושמחתו...

אף שהאדם עוצר לפרקים ואומר: "אינני יכול להתלונן, שהרי זכני ה' בבנים מעולים, זה יושב ולומד כל היום, וזה הוא תלמיד חכם מופלג, אני מודה לך ה'!" - מכל מקום, תוך כדי דיבור פולט הוא אנחה השוברת חצי גופו של אדם. ודאי שאין הדבר קל, ומכלל הצרות הקשות הוא.

אכן חושך גדול הוא, אך נראה זאת מזווית אחרת: הנה **שרוי אתה שנתיים ימים בתוך הנסיון, והקב"ה עזר שהדבר הפך אותך לאיש אחר. גאוותך נדרסה ונטחנה עד דק, אתה בטל ומבוטל לרצונו של מקום, ופועל בסבלנות אין קץ ליתן לבנך את כל צרכיו הגופניים והנפשיים בלא כל חשבון.**

הבה נחזיר את המבט שלושים או ארבעים שנה אחורה, כשאביך התפלל לנחת דקדושה ואתה בנו מחמדו: **מתי נענתה תפילתו ביתר שאת?** האם בשעה שהכל זרם כפי רצונו, בהיכנסו לבית הכנסת עם כבוד עשרו ורוב בניו, או **שמא בשעה שרואים אותך, בנו מחמדו, מתמודד כיהודי נאמן ואין מבינים מאין אתה שואב כוחות?** אתה בא לבית הכנסת, מחזק את עצמך ואת אחרים יומם ולילה, ואף אם

נופל אתה ברוחך - שוב אתה מחזק את עצמך, משבר את מדותיך עד שגוון פניך משתנה מרוב שהנך כובש את יצרך וממשיך בעבודתך. **היש לך יהודי ירא ושלם נעלה יותר ממי שמקיים עבודה כזו? נמצא כי דווקא כך נענו תפילותיהם של בני הדור הקודם.**

הא לך, **שישנם מצבים שהקב"ה מביא לעולם המעלים את האדם למדרגות שלא היו מגיעים אליהן לעולם.** ומאיזו מסילה עולים לכך? **דווקא מתוך החושך! החושך מוליך את בני האדם למקומות שאינם מכירים כלל, עד שאינם יודעים אפילו למה לשאוף.** האם מר להם באמצע הדרך? כן, אבל **תראה לאיזה רום מעלה הם מגיעים בסופו של דבר.**

העלייה מעמק הבכא

מעתה, כשרואים שני עניינים הנראים כסותרים זה את זה - מבינים כי שניהם מתרחשים כאחד ומשלימים זה את זה. קיימות צרות ישראל, צער נורא המנדד שינה מעיני האדם בלילה; אך כל זה עד 'לא תבושי'. תחילה שרו את הניגון הראשון - 'התנערי מעפר קומי'. היה 'עמק הבכא'. אבל לאחר מכן, עדיין נמצאים באותו פיוט, באותו בית כנסת, ומתחילים לומר 'מה תשתוחחי ומה תהמי בך יחסו עניי עמי'. מנחמים את ירושלים ואומרים: **"הבט נא אל הצד השני, וראה מה הצמיח החושך הזה!"**

כיוצא בזה מצינו אצל יוסף הצדיק: הוא עבר תלאות נוראות - שנאו אותו, הכניסוהו לבור מלא נחשים ועקרבים, מכרוהו לעבד, נסיונות עם אשת פוטיפר, אך לא סתם, אלא באופן 'שיפוזו זרועות ידיו', ולפי אחת הדעות בגמרא הוא עומד על פי תהום ממש - דוגמא מובהקת למצבו של דור עקבתא דמשיחא. **ומה יוצא בסוף? - יוסף הצדיק.**

מכאן אתה למד כי **באותה שעה ממש מתרחשים שני הדברים במקביל.** האם פירוש הדבר שלא היה צער? האם זה מחק את עשרים ושתיים השנים שיעקב אבינו הצטער על הילקח בנו? זה לא מחק אותן, אבל מיעקב אבינו יצא יעקב אבינו ומיוסף הצדיק יצא יוסף הצדיק. **נמצא שהגאולה מתרחשת בתוך הגלות, לא אחריה. בכל זמן הגלות, מתרחשת הגאולה.**

קורותיה של משפחה יהודייה

שואלים אמא יהודייה אחרי יום ארוך וקשה: "כיצד עבר היום שלך?" והיא משיבה בשאלה: "איזו גירסא ברצונך לשמוע? אתה רוצה לדעת מה התרחש בבית? הייתה כאן מריבה גדולה, הילדים התקוטטו מחוסר מעש, אנוכי מעט איבדתי את סבלנותי באמצע, והבית הלך על גלגלים. זוהי הגירסא הראשונה.

הסיפור האמיתי של הנסיון

כך הוא הדבר בכל הנסיונות העוברים עלינו. בדוגמא זו הדבר מוסבר טוב, אבל כך הוא בכל הנסיונות. **דווקא בעת ההתמודדות - ירושלים הולכת ונבנית.** עבודה זו בלולה מאמונה, מבטחון, מביטול, מענווה לרוב, ומקיום מאמר חז"ל (אבות ב, ד) **'בטל רצונך מפני רצונו'**. כולם אגודים יחדיו, וכשרואים אדם העומד במדרגה זו, מבינים איזו נחת רוח ושעשועים יש להקדוש ברוך הוא ממנו, שהרי הקב"ה יודע ומכיר את כל אשר עובר על נפשו.

בל נשכח את היסוד הידוע: **אי אפשר לשער ולדעת עד כמה גדול נסיונו של הזולת,** אף אם נראה כי נושא הוא משא גדול שניכר וידוע לכל. ומפני שתי סיבות: ראשית, כי הסיפור הגלוי שכולם עדים לו - יתכן שלא נגע בפנימיות נפשו באופן עמוק כפי שנדמה, או שלא ארכה זמן רב כל-כך.

ומאידך, **יש מקומות שבהם היה האדם צריך להלחם עם יצרו ומידותיו, ואין איש יודע עליהם, מפני שאין להם הגדרה ברורה;** מדובר בעבודת תיקון המדות פנימית שאי אפשר לספר עליה כעל סיפור מקרים מסודר.

רגילים לומר, כי ישנם דברי תורה על דרך הדרוש, וישנם אמרות חסידיות. חידוש על דרך הדרוש הוא רעיון שאפשר להעבירו הלאה. יש לו תוכן. יש מדרש, יש קושיא, יש עוד קושיא, יש יסוד, יש תשובה על פי היסוד. אם יש צורך לדרוש בשבת שבע ברכות, יש מה למסור. לא כן אימרה חסידית - שהיא יכולה להיות מורכב מכמה מילים באידיש. אין לה לא קושיא ולא תירוץ, אבל היא חודרת כל-כך עמוק בלב ואינה משתכחת ממנו.

הנסיונות האמיתיים, שבהם זורח אורו הפנימי של היהודי, אין להם סיפור דברים. שהרי מה יש לספר? שמישהו ביקש ממנו טובה והיה הדבר קשה על נפשו, והוא התגבר על יצרו? למראית עין אין זה 'סיפור' המושך את הלב.

לפיכך, כשמדברים על צרות הרבות הפוקדות את הדור, קשה מאור לראות את התהליך האמיתי המתרחש, לפי שכל הנראה לעיניים אינו אלא מבחץ. בדרך כלל רגילים לשאול: מה שלום קהילתך? מה מצב הפרנסה? כיצד מתנהל המוסד? כמה אחוזים מצליחים, כמה אחוזים נחלשים קצת? מזווית זו, אפשר למדוד ולבחון, אבל האם זוהי היהדות? האם שם מתחולל הסיפור האמיתי? כלל וכלל לא! אכן, בתוך המוסד, בתוך הקהילה, ובתוך לבו של כל יהודי ויהודי - מתרחשת העבודה האמיתית. אך ההתרחשות הזאת היא בינו לבין קונו, באופן פנימי! הוא נמצא עם הקב"ה ועובד אותו בדביקות.

הגירסא השנייה, לעומת זאת, היא **מסכת של סבלנות, תיקון המידות והתמדה - רגע אחר רגע, שעה אחר שעה; עבודה פנימית של ביטול, הכנעה וקימה מתוך כל נפילה. העניינים התקדמו היום. אם בישראל עבדה על עצמה כראוי!"**

כל אחד יכול להסתכל על זולתו שכבר נמצא עמוק בחיים ולהתפעל: "כיצד הוא עומד בכך?" כך יכול אדם להסתכל על אביו או על כל דמות אחרת - לפלוגי יש חבילות, ואין מצבו קל בכלל. עניינים הנוגעים לנפש, דברים המביאים לידי בושע עצמית ומטלטלים את הנפש - ואף על פי כן מתהלך הוא כאילו לא אירע דבר, בסבר פנים יפות ובמאור פנים, כאילו אין המצר נוגע לו כלל.

וכי סבור אתה שכך הוא נולד? האם נראה לך שאין לו לב מרגיש? זה היה אצלו עבודת חיים וזכה להגיע למעלה רמה. הוא נטהר ונצרף בכור ברזל ויצא נקי וצח. אכן כן, כך בדיוק נראה האדם לאחר צירוף אחר צירוף.

השלב שבו הסבל נגמר

כבר סיפרתי בעבר, וכדאי לספר שוב, כי זה מסביר היטב את הנקודה. היה זה ביום טוב, הלכתי ברחוב עם יהודי בר דעת, והנה באו לקראתנו אב ובנו, כשהבן השתרך אחר אביו וצעד קצת בריחוק ממנו. נעצרנו ושוחחנו כמה דקות, ואז הלה ביקש מבנו להתקרב ואמר לו: אמור 'גוט יום טוב'. כשבנו התקרב, ראינו שהוא בעל תסמונת דאון, וראינו את האב מתפאר בו - "זהו הצדיק שלי". כשהמשכנו בדרכנו, פלט היהודי בר הדעת שצעד עמי ואמר: "כמה נפלא! הוא כבר אווז אחרי זה".

התכוון לומר: בתחילה, כשאדם מתמודד עם מצב כזה, שריו הוא בשלב המלחמה; הוא מתכחש למציאות ומנסה לקבל ברכות והבטחות מצדיקים שהגלגל יחזור לאחור.

לאחר מכן מגיע השלב השני, שבו האדם כבר משלים עם המציאות, אך עדיין מנסה להסתירה ולהתנער הימנה. הוא משתדל לעמוד רחוק מבנו ולהפוך אותו לסוד. ורק לאחר שהוא עובר את שני השלבים הללו, מגיע השלב שבו האדם כבר מתפאר - "זהו הצדיק שלי".

יהודי זה שפגשנו כבר עבר שלב השני. הוא לא היה חייב לקרוא לבנו ולהציגו בפנינו, אבל הוא כבר היה בשלב השלישי. הדבר כבר היה מיושב בדעתו בבהירות - וכי מה חסרון יש בזה? ברוך השם, בלי עין הרע, "בוא הנה, אמור 'גוט יום טוב'".

הנשמה אינה סובלת גבולות

נקודה נוספת להבנת העניין - כיצד בדברים הקודמים, אך יותר עמוקה ורחבה. **הקב"ה הוא אין סוף, נשמותינו חוצבות ממקור האין סוף. חיותנו ומהותנו נובעות ממקום עליון זה.** רגילים אנו לומר כי לפי שהנשמות באות מעולם התענוג, לכן האדם מחפש תענוג. וכעין זה אנו אומרים אף כאן: הנשמות באות ממקור בלתי מוגבל והורגלו בכך. מאידך גיסא, **העולם הזה הוא עולם הגבול והצמצום** - הזמן מגביל, המקום מגביל, והאדם מוגבל ומצומצם בכל עת. **והנשמה, מצידה, משתוקקת תמיד לטעום ממהותה הבלתי מוגבלת, והמצר הזה קשה עליה ביותר.**

יש אדם שלא שמע מעודו את המילה 'לא', וכעת הוא מתחיל לשמוע סירוב - והדבר קשה לו מאוד, לפי שלא הורגל בכך. כך גם הנשמה אינה רגילה לגבול. האדם מבקש לפעול, אך נתקל במניעות: איך יכול להתקדם הלאה כי פלוני לא ענה בטלפון או כי הבנק כבר סגור. מה אתה עושה עכשיו? כל רגע נתקע בקיר אחר, כי אתה חי בעולם הזה. ומצד מהותך, איך כזה. לכן אנו כל-כך מתרעמים, כי יש איזה קול פנימי ששואל: מדוע לא יכול להיות כאן סדר? מדוע אינני יכול לנסוע כאן? קשה לו לאדם שמגבילים את צעדיו.

זהו ביאור הרעיון דאיתא בשם **צדיקים**: בשעה שבא הקב"ה ליתן את התורה, החזירה על כל אומה ולשון ושאל אותם אם חפצים הם לקבלה. וכששאלו "מה כתיב בה?", הציג לפני כל אומה מצווה הקשה על טבעה, והשיבו כי כל חיותם תלויה באותה עבירה ואינם יכולים לקבלה. ומה אירע עם בני ישראל? לכאורה לא הועמדו בנסיון מעין זה. אך התשובה היא שהקב"ה ניסה אותם במצוות הגבלה - 'והגבלת את העם' (יתרו יט, יב).

אין זו הלצה! **בני ישראל משתוקקים לעלות ולהתקרב: הם רואים את הר סיני, רואים התגלות השכינה, ויתרה מזו - רואים אנשים שעולים על ההר. שהרי אם לא היו רואים אחרים עולים, לא היה כואב כל-כך. האדם המצוי אומר: "מכיר אני פלוני שזכה לקרבה ועולה על ההר, אף אני חפץ בכך!". אך לא! לא נותנים לו. זה לא בשבילו. הוא מרגיש צורך עז להתחמק פנימה.**

גבולות שמוציאים מכל הגבולות

אמת לאמיתה היא. נפשינו מבקשת אין סוף. זה לא שאנו מחפשים לשבור מחיצה, אלא **המחיצה אינה לפי טבעה הפנימית של הנשמה.**

ואם ישאל השואל: והרי יש לאווין שבתורה? זה הרי היהודי. היהודי אינו יכול לעשות ככל העולה על רוחו.

אך התשובה פשוטה: **בשעה שרבונו של עולם, האין-סוף האמיתי, מורה על דבר מסוים כי אסור הוא - הרי דווקא בפרישתו ובשב ואל תעשה שלו, האדם מדבק את עצמו באין-סוף! הרגשת התענוג הפנימית הנוצרת אז נובעת מאותה דביקות ממש - מן הקשר העמוק שבין המצוה לבין המצוה.**

במאמר המוסגר: כשהורה אומר לילד: "לא! אין אנו עושים זאת." הילד בוכה וצועק ובוועט, אך ההורה עומד בדיבורו ואומר: "לא! אי אפשר לעשות זאת, כי זה לא מתאים למשפחתנו." הילד שואל: "מדוע לפלוני מותר?", ועדיין ההורה נשאר איתן בדעתו: "לא!". זהו גדר וגבול, והילד בטבעו אינו אוהב גבולות, אך בסופו של דבר כשהקב"ה עוזר והילד מציית, נקשר קשר עמוק בינו לבין אביו. שהרי בשעה שהאדם מציית, הוא נעשה מקושר למי שציוה אותו, ונמצא שהגבול אינו מפריע אלא **מרומם את הקשר.** בוודאי שאם הסירוב של ההורה נובע ממקום לא בריא - כגון מנקמה - הדבר פועל הפוך; אך כשהוא נובע ממקום בריא: "מבין אני כי חפץ אתה מאוד ללכת לביתו של פלוני, אך אי אפשר!" - הדבר מוליד אהבה עמוקה בלב הילד, לפי שטעם את טעמו של קשר אמיתי, והוא חוסה בצלה של אמו בהרגשת ביטחון ונעימות.

כח החירות עולה מבפנים

נחזור לענייננו: נשמת היהודי משתוקקת לטעום את **טעם האין-סוף. יש לו צורך בכך.** וכאשר יורד חושך גדול לעולם - כפי שיש כיום, שאפשר לדבר כמה שרוצים, אפשר לעשות מה שרוצים, אפשר לקבל מידע ללא שום הגבלה, הנפש רוצה שיאפשרו לה לעשות הכל בלי שום הגבלה. ברור הדבר כי **מציאות זו כולו גבול וצמצום הוא, לפי שהיא נובעת מן הסטרא אחרא; היא גוזלת את כוחות האדם, והוא עצמו נהפך למוגבל ומשועבד.** בתחילה נדמה לו כי דרכו פתוחה, אך כשהוא נמשך אחר ההבל, הוא נהפך למוגבל.

על כל פנים, החושך השורר בעולם שמכריח את האדם לדלות ממעמקי נפשו מדה שלא השתמש בה מעודו, מדה של קבלת יסורים באהבה. הקב"ה הרי יודע מה הוא עובר עכשיו. זה הרי כל-כך עמוק. והוא עוצם את עיניו ואומר: **"ריבונו של עולם, אין לי אלא אותך! אין לי דבר מלבדך!" - והכרזה זו עצמה היא טעימה מזיו של אין סוף.**

וטעם הדבר: העולם הזה מציב לאדם בשעת דחקו אפס אפסים. הוא אומר לו: "אינני יכול להושיעך". הוא מציב לו עכשיו אך ורק אכזבה. הגה"צ רבי אביגדור מילר זצ"ל אמר: "עוד לא נולד האדם שהעולם הזה לא איכזב אותו. כל מי שנשען על העולם הזה, מצא את עצמו מאוכזב."

אבא נמצא במקום יותר טוב

יש שמתפללים על חולה תפילות לרוב ובסוף הוא נפטר מן העולם. אחת מפתגמי הנחמה שאומרים אז לבני משפחתו הקטנים הוא: "הוא נמצא כעת במקום טוב הרבה יותר; שהרי עד כה התייסר בייסורים קשים מנשוא והיה מחריד להביט בסבלו, ואילו כעת אינו מתייסר עוד - טוב לו, וזכה לעולם שכולו טוב".

ובכן, אין הדבר אמור רק לאחר הפטירה מן העולם, האדם יכול לפעול זאת עוד בחיים חיותו. לעיתים שהאדם בועט ביסוריו וכל-כך קשה להביט עליו ועל סבלו, עד שיום אחד הוא מגיע אל המסקנא הנכונה ואומר: "שום דבר לא יעזור לי, אך יש לי אלוקים בשמים". כיון שהוא אומר זאת, יכולים בניו להירגע - הנה, אבא נמצא במקום יותר טוב. הרבה יותר טוב לו עכשיו. הוא כבר לא סובל.

החושך מציע לאדם טעם של אין סוף. ו

מעניין להתבונן בזה: היתה תקופה של בערך עשרים שנה (כעת זה התחיל להשתנות קצת) שהציבור החרדי היה חי נוחות. לאנשים היתה פרנסה ולא כל-כך הצירו את צעדיהם של לומדי התורה, ומפני כך התרגלו במוחנו שהגבולות לא כל-כך נוראים, כי הם מספיק רחוקים. זה בסדר. העולם הזה לא כל-כך נורא. הוא מגביל? מה פתאום, אותי זה לא מגביל. יש לי מספיק כסף להיות גם פה וגם שם. אך לכן אין לנו את היכולת לטעום את האין סוף.

אכן כשמגיע לו לאדם נסיון כזה או אחר, והוא נעשה כל-כך מצומצם ואומר: "אינני יודע איך אני מסתדר כאן" - זה מחזיר לו את היכולת שיתנוצץ ממנו הכח האין סופי. זהו 'מן המצר קראתי י-ה ענני במרחב י-ה', וזה מה שמובא בתשב"ץ בשם מהר"ם מרוטנבורג שהנהרגים על קידוש ה', אינם מרגישים שום צער בשעת מעשה, כי הצער מקורו בגבולות, והמוסר את נפשו להריגה על קדושת ה', אין לו שום שייכות לגבולות. הוא דיבק את עצמו לאין סוף.

על כל פנים, זוהי באמת עבודת חיינו: כשאדם רואה כי באו עליו דברים שמצמצמים את יכלתו, עליו לדעת כי בזה מגלה את נשמתו בתפארתה ואין שום דבר אחר בעולם המסוגל לגלות אור נשגב כזה, וזה מה שמדבק את הנשמה

בה' ומקיים את התכלית שבגללה באה הנשמה לעולם.

אין מציאות שהעולם הזה ישים את האדם עד הסוף, לפי שהוא עולם של גבול.

אבל האדם אומר: "כעת גלוי וידוע כי אין לפניי שום דרך טבעית, וכל השערים ננעלו". הוא ניסה את כל ההשתדלויות שבעולם, כי לא רצה שיגידו לו 'לא', אך מן השמים חסמו אותו מכל צד, בדומה למשטרה שרודפת אחר מכונית סוררת, הוא מנסה כל פעם לברוח דרך נתיב אחר, ובכל עת מביאים עוד ניידת משטרה ועוד ניידת עד שחוסמים את כל הנתיבים ואין לו דרך מפלט.

או אז, מרים האדם את ידיו ומקבל עול מלכות שמים, ומוציא מתוכו משהו. הן לכל יהודי יש מאגר פנימי לעת מצוא, וכשהוא עובר דבר מאוד קשה, פותח הוא את האוצר הזה ודולה ממנו כוחות שיעזרו לו לעבור אותו מבלי להישבר. היכן שוכן אוצר זה? בנשמתו הקדושה! וכיון שהוא משתמש בכוחות נשמתו, הרי הוא טועם מזיו האין סוף. הוא טועם משהו הנשגב ותקיף מכל הגבולות שבעולם.

יהודי בלתי ניתן לשבירה

בכל הדורות כולם, בשעה שעמדו ישראל במבחן הניסיון, אמרו: "אתה יכול ליטול ממני את ממוני, אתה יכול לקחת לי את בניי, אתה יכול ליטול את גופי - אך את נשמתי לא תוכל לקחת". דבר זה קיים גם כשאף אחד אינו צועק עליך ואינו עומד מולך עם אקדח. אמרתו הידועה של הרה"ק הריי"ץ מליובאוויטש זיע"א כשהחוקר ציוה עליו למסור את אלו שהשתתפו בפעילותו היהודית ולא הסכים, הוציא החוקר את אקדחו, כיוונו כנגד חזהו ואמר לו: "הצעצוע הזה כבר פתח פיהם של רבים". אמר לו הריי"ץ: "הצעצוע הזה יכול להפחיד רק מי שיש לו אלוהות הרבה ועולם אחד בלבד. אך לא מי שיש לו א-ל אחד ושני עולמות!"

ועם הדבר הוא: בכל עת שהאדם עובר במצב בלתי אפשרי, בכל עת שהחושך עב מאוד ואין דרך לבקוע אותו - בעל כורחו נדרש האדם לדלות את האוצרות הפנימיים הטמונים בנשמתו. ודלייה זו גורמת לו נחת רוח ותענוג עצום, לפי שהיא הרגשת הדביקות באין סוף.

הוא נקרא אין סוף, כי הוא יותר חזק מגבולות. הוא אומר ככה: עם מה אתה הולך לשבור אותי? עם מה אתה הולך לכבות אותי? עם זה שתעמיד לי כל-כך הרבה מחיצות שלא אוכל לפנות לשום צד. אך איפכא מסתברא. זה פועל עלי להיפך. עכשיו אין לי יותר שום מחיצות.

קול הביניי

א"י 072.257.7726

ארה"ב 718.686.8300

בריטניה 0204.586.2115

בלגיה 0480.20.1618